

परिशिष्ट – 2

पूँजी निवेशाचे जोखीम प्रगटीकरण दस्तावेज (Risk Disclosure Document)

ऍक्सचेंज स्पष्टपणान वा सुचीत स्वरूपान हमी दिना वा ह्या प्रगटीकरण दस्तावेजाच्या अचुकताय, पूर्णतायेची वा योग्यतायेची हमी दिना वा ते संबंदान कसलेंच प्रतिनिधीत्व करिना तशेंच ऍक्सचेंज वेपार भागांतल्या खंयच्याच सहभागी गुणांक पसंती दिना. ह्या संक्षिप्त निवेदनात सगळ्यो जोखमी आनी वेपाराचे म्हत्वाचे स्वरूप उघड केल्लें ना. ताका लागून तुमी तातूंत वांटो घेवच्या आदीं ह्या सगल्या बाबींचो अभ्यास करूंक जाय.

समाविष्ट आशिल्ल्या जोखमीच्या अनुशंगान, तुमी प्रवेश करतात त्या संबंदाचें स्वरूप आनी जोखीम कितली आसा हें तुमी जाणून घेतिल्लें आसल्यारूच तुमी उलाढाल (वेव्हार) करूंक जाय.

कमोडीटी (Commodities) भविष्यकालीन करार, साधित वा कमोडीटी ऍक्सचेंजाचेर (Commodities exchange) जावपी हेर साधनां, जातूंत चडउतार जावपी जोखीम घटक आसतात, जे मर्यादीत साधनसामुग्री/मर्यादीत गुंतवणूकी आनी वा वेपार अणभव आनी कमी जोखीम सहनशक्ती आसपी कोणांकूय सामान्यपणान अनुरूप साधन आसना. ताका लागून तुमच्या अर्थीक परिस्थिती कडेन तसो वेपार योग्य आसा हाचो बारीकसाणेन विचार करूंक जाय. तुमी ऍक्सचेंजीत गुंतवणूक केली आनी दुष्परिणाम वा लुकसाणीक तोंड दिवचें पडलें जाल्यार, ताचे खातीर तुमी स्वता जापसालदार आसतले आनी ऍक्सचेंज/ताची क्लियरींग संघटना आनी/वा SEBI ते खातीर, खंयच्याय परिस्थितींत जापसालदार आसची ना, आनी तुमकां हाचे आदीं जोखीमीच्या म्हायती विशीं कळीत केलें नाशिल्लें वा तुमकां संबधीत वांगड्यान जोखीमीविशीं सविस्तर विसकटावन सांगलें ना असो दावोय तुमी करूंक शकचे नात. फलनिष्पत्ती खातीर वांगडी (Members / Stock Brokers) पुरायेन जापसालदार आसतलो आनी त्या खात्याचो खंयचोच करार रद्द करूंक मेळचो ना.

खरेदी खातीर ऑर्डरीची अंमलबजावणी करतना आनी/वा कमोडीटी ऍक्सचेंजीत साधित कराराच्या विक्री खातीर फायद्याची हमी आसना वा लुकसाणीतल्यान पळवाटुय आसना हें तुमी मानून घेवंक जाय आनी ताचो स्विकार करूंक जाय.

तुमी कमोडीटी ऍक्सचेंजीत वांगड्या वरवीं वेव्हार करतात जातूंत वांगड्यान घालून दिल्ल्यो कांय औपचारीकता पुराय करच्यो पडटात, हातूंत तुमी तुमच्या क्लायंटोची वळख फॉर्म, आनी ऍक्सचेंज, ताची क्लियरींग संघटना, SEBI न वेळा वेळार स्पष्ट केल्ली आनी चालीक लायिल्लीं मार्गदर्शक तत्वां, नियम, पोटनियम आनी वेवसायीक नियम हाणीं जारी केल्ल्या सक्क्युलराच्या तें अधीन आसता.

ऍक्सचेंज कसलोच सल्लो दिना वा उपलब्ध करिना आनी ह्या दस्तावेजाचेर आदारीत ऍक्सचेंज आनी/वा तिस-या पक्षाच्या स्टॉक ब्रोकरा वांगडा खंयच्याय वेवसायीक नात्यांत प्रवेश करपी खंयच्याच व्यक्तीखातीर जापसालदार आसना. ह्या दस्तावेजांत समाविष्ट खंयचीय म्हायती वेवसायीक सल्लो म्हूण मानची न्हय. वेपारांतले संभाव्य धोके आनी जोखमी विचारांत घेतल्या बगर वेपाराचो विचार करचो न्हय. तुमची खात्री नासल्यार, तुमी ताचे विशीं वेवसायीक सल्लो घेवंक जाय.

वेपार करूंक तुमकां हाचें ज्ञान आसप वा मुखावयलें जाणां आसप गरजेचें आसा:-

1. कमोडीटी फुडाराच्या करार आनी ऍक्सचेंजीच्या हेर कमोडीटी डेरिवेटिव (Commodity derivatives) साधनांनी समाविश्ट आसपी मूळ जोखीम.

i. उच्च अस्थिरतेची जोखीम

कमोडीटी ऍक्सचेंजींत (Commodities exchange) गुंतवणूक करता तेन्ना कमोडीटी करार जाल्ल्या किमतींत अचकीत बदल जावप ताका अस्थिरता अशें म्हणटात. सामान्यपणान, कमोडीटी साधित करारातली अस्थिरताय जितली व्हड आसता तितलोच ताच्या किमतींत चडउतार जाता. क्रियाशील वेपारीक कमोडीटी/साधित करारांपरस, ल्हान (विरळ) वेपारीक कमोडीटी/साधित करारांनी चड अस्थिरता आसता. अस्थिरतेक लागून, तुमच्या आदेशाची अर्द अंमलबजावणी जाता वा अंमलबजावणी जायच ना, वा तुमच्या आदेशाचें पालन जाल्लें तेन्नाची किंमत निमाण्या वेपाराच्या किमतीपरस वेगळी आसता वा सातत्यान बदलता, जाका लागून वास्तवीक लुकसाण जाता.

ii. कमी रोकडसुलभतेची जोखीम

- a. गुंतवणूक दारांची चडाओढीच्या किमतींत आनी किमान किमतीच्या फरकांत कमोडीटी साधित करारांची खरेदी आनी/वा विक्रीच्या क्षमतायेक रोकडसुलभता अशें म्हणटात. सामान्यपणान, बाजारांत चड ऑर्डरी उपलब्ध आसता तशी रोकडसुलभता चड आसता अशें सर्वसादारणपणान मानतात. रोकडसुलभताय म्हत्वाची आसता कारण चड रोकडसुलभताये वांगडा, गुंतवणूकदारांक कमोडीटी साधित करार चड जलदरितीन आनी किमान मोल फरकांत खरेदी करूंक आनी/वा विकूंक सोंपें जाता आनी हाचो परिणाम म्हूण, गुंतवणूकदार खरेदी केल्ल्या वा विकतें घेतिल्ल्या कमोडीटी साधित करारांच्या स्पर्धात्मक मोला खातीर चड करून फारीक करतात वा पयशे घेतात. कांय कमोडीटी साधित करारांनी घडये कमी रोकडसुलभतेची जोखीम आसूंक शकता. हाचो परिणाम म्हूण, तुमची ऑर्डर घडये फकत अर्दी अंमलांत हाडटले, वा घडये व्हडल्या मोल फरका सयत अंमलबजावणी जातली वा घडये अंमलबजावणी जावचीच ना.
- b. दिवपाची मनीशा नासतना विकतें घेवप/विकप आनी/वा विशिश्ट कमोडीटीची डिलीवरी घेवप हाका लागून लेगीत लुकसाण जावं येता, कारण तशा परिस्थितींत, अपेक्षीत मोलाच्या पातळे परस कमोडीटी साधित करार कमी/चड किमतींत घडये विकचे/खरेदी करचे पडूं येतात, ताका लागून कमोडीटी साधित करार धाडूंक वा मेळोवंक खंयचीच प्रगट स्थिती वा बंधन आसचें न्हय.

iii. विस्तृत परसणेची जोखीम

- a. उत्तम खरेदीची रक्कम आनी उत्तम विक्रीची रक्कम हांच्या मदल्या फरकाक पसरणी अशें म्हणटात. कमोडीटी साधित कराराच्या खरेदीचें मोल आनी ताची तत्काळ विक्री वा उरफाटें हाच्या मदल्या फरकाचें तें प्रतिनिधीत्व करतात. कमी रोकडसुलभताय आनी उच्च अस्थिरतायेक लागून कमी रोकडीच्या वा रोकडविरयत साधित करारांचीं सामान्यापरस चड परसण जाता. हाका लागून मोल बरें येवपाक आडमेळीं येतात.

iv. जोखीम-उणी करपी ऑर्डरी

- a. कांय प्रमाणांत लुकसाण जावपाचेर मर्यादा हाडपा खातीर दवरिल्ल्यो ऑर्डरी ("लुकसाण थांबोवचें" ऑर्डर्स, वा "मर्यादा हाडची" ऑर्डर्स) जायते फावटी परिणामकारक आसतल्योच अशें ना कारण बाजारांत सातत्यान जावपी अस्थितरायेक लागून तशा ऑर्डरींची अंमलबजावणी करप अशक्य जाता.
- b. दुसऱ्या बाजून आशिल्ल्यो ऑर्डरी विचारांत घेवन ताचें आनी मोल विचारांत घेनाआस्तना, "बाजार" ऑर्डरीची तत्काळ अंमलबजावणी करची पडटा, जाल्यार गिरायकाक "बाजार" ऑर्डरीचेर तत्परतेन अंमलबजावणी मेळूंक शकता, उरिल्या ऑर्डरीची किंमत घडये चालीक लावं येता, मोल वेळेच्या आद्यताये चेर जी ऑर्डर प्रमाणाचें समाधान करता. हें मोल निमाणें वेपार केल्ल्या मोलापरस वा त्या कमोडीटी साधित करारांतल्या बऱ्या किंमती परस सामकी वेगळी आसतली हें समजूं येता.
- c. ऑर्डरी खातीर वा उत्तम किंमती खातीर "मर्यादीत" ऑर्डरीची फकत "मर्यादीत" मोलांत अंमलबजावणी जातली. पूण, क्लायंट मोलाची सुरक्षा मेळटा आस्तनाच, ऑर्डरीचेर अंमलबजावणी न जावपाची शक्यताय सुधदां आसता.
- d. थांबची लुकसाण ऑर्डर कमोडीटी साधित कराराच्या चालंत किंमती कडल्यान सादारणपणान "पयस" दवरतात, आनी करार थांबपाच्या किंमती कडेन पावले जाल्यार वा तातूंतल्यान वेपार चालू जाता तेन्ना तसल्यो ऑर्डरी क्रियाशील जातात. विक्री थांबच्यो ऑर्डरी चड करून चालंत किंमती सकयल नोंद जातात, आनी खरेदी थांबच्यो ऑर्डरी चड करून चालंत किंमतीच्या वयर नोंद जातात. करार पूर्व-निर्देशीत मोलाकडेन पावतकीच, वा तशा मोला वरवीं वेपार चलता तेन्ना, थांबची लुकसाण ऑर्डर बाजार/मर्यादीत ऑर्डरीत रुपांतरीत जाता आनी मर्यादेन वा उत्तमांत ताची अंमलबजावणी जाता. करार पूर्व-निश्चीत किंमतीत शिरकाव करूंक शकतात देखून मर्यादीत ऑर्डरीच्या अंमलबजावणेची खात्री आसना, हाका लागून फकत नियमीत मर्यादीत ऑर्डरी सयत तसल्या ऑर्डरींचीं अंमलबजावणी न जावपाची जोखीम आसता.

v. नव्या जाहीरनाम्याची जोखीम

- a. वेपारी/उत्पादक नवे जाहीरनामे करतात ताचो परिणाम घडये कमोडिटी आनी/वा कमोडिटी डेरिवेटिव करारांच्या मोलाचेर जावंक शकता. वेपारा वेळार उप्रासपी नव्या जाहीरनाम्याचो परिणाम घडये कमोडिटी साधित कराराचेर जावंक शकता, आनी कमी रोखडसुलभताय आनी उच्च अस्थिरताय हांच्या वांगडा एकठांय जाता तेन्ना, कमोडिटी साधित कराराच्या मोलांत घडये अचकीत अनपेक्षीत सकारात्मक वा नकारात्मक परिणाम करूंक शकता.

vi. अफवेची जोखीम

- a. तोंडान, खबरांपत्रां, वॅबसायटी वा खबरां एजन्सी इत्यादी वरवीं घडये अफवा पातळूंक शकता. गुंतवणूकदारांनी अफवेचेर विस्वास दवरिनास्तना पुराय शहानिशा करूंक ना.

vii. प्रणालीची जोखीम

- a. बाजार उगडटना आनी बाजार बंद जावच्या आदीं व्हडा प्रमाणांत वेपार खुबदां जाता. दिसाच्या खंयच्याय वेळार तसलो व्हड वेपार केन्नाय जावंक शकता. ऑर्डरीची अंमलबजावणी वा मंजुरींत घडये कळाव जावंक शकता.
- b. अस्थिरतायेच्या कालावधींत, बाजारांतले गुंतवणूकदार ताच्या ऑर्डरीच्या अंमलबजावणेच्या प्रमाणांत वा किंमतींत वा नवी ऑर्डर दवरतना सातत्यान बदल करतात देखून अंमलबजावण्यो आनी तांच्या समर्थनाक कळाव जावं येता.
- c. कांय विशिश्ट बाजारांतल्या परिस्थितीखाला, माफक दरांत वा पुराय दरांत हिस्सो रोकडसुलभ करप कठीण वा अशक्य जावंक शकता, अशें विक्री वा खरेदीच्या अशे दोनूय वटेन शिल्लक ऑर्डरी उरनात वा जर बेकायदेशीर वेपाराक लागून वा हेर कसल्याय कारणाक लागून जर कमोडिटी कराराचो वेपार बंद उडयला आसता तेन्ना जावंक शकता.

viii. प्रणाली/नॅटवर्क आडमेळे

- a. ऍक्सचेंजीचेर जावपी वेपार इलॅक्ट्रॉनिक मोडांत आसता, तो उपगिरो/लिजाच्या तार आदारीत दळणवळाचेर आसता, हातूंत ऑर्डरी दवरपाक आनी ऑर्डरी निर्देशीत करपाक तंत्रज्ञानाची आनी संगणक प्रणालीचो एकठांय आदार घेतलो वता. ताका लागून, दळणवळणाक अपेस येवपाची वा प्रणालीची समस्या वा प्रणालीतल्यान प्रतिक्रिया दिवपाक कळाव जाता वा वेपार थांबता वा हेर कसलीय समस्या उप्रासता, वा नियंत्रणा भायली वेपाराची प्रणाली/नॅटवर्क समस्या उप्रासता जाका लागून खरेदी वा विक्री एक तर अर्द वा पुरायेन प्रक्रिया जावपाक कळाव लागूंक शकता. ह्यो समस्या तत्पुरत्यो आसल्यो तरीय, पूण जेन्ना तुमचे कडेन शिल्लक उकते शॅर आसतात तेन्ना वा अंमलबजावणी जावंक नाशिल्ल्यो ऑर्डरी आसतात तेन्ना, हे जोखीम दाखयता कारण सगळ्यो अंमलबजावणी केल्ल्यो उलाढाली सुटाव्यो करप तुमकां बंधनकारक आसता.

2. साधित कमोडीटी भाग विचारांत घेवया, उपकार करून मुखावयलीं अतिरिक्त खाशेलपणांची नोंद घेवचीं:-

"उंचावणी" वा "वयर वचप" चो परिणाम:

- a. कमोडीटी डेरिवेटिव कराराच्या मोला परस मार्जीनाचें प्रमाण उणें आसता ताका लागून वेव्हारांत उंचावणी वा वयर वचप अशें जाता. कमोडीटी डेरिवेटिव वेपार, एकदम कमी मार्जीनान करतात, ताका लागून मुखेल गुंतवणूकी परस खूब फायदो वा लुकसाण जावपाची शक्यताय आसता. पूण कमोडीटी डेरिवेटिवांत वेव्हारांत खूब व्हडली जोखीम आसता. तुमी ताका लागून उपाधीत वास्तवीक वेपार करच्या आदीं मुखावयलीं निवेदनां पुरायेन समजून घेवपाक जाय आनी खातें निर्माण करतना, अर्थीक साधनसामुग्री इत्यादींनी सहभागी जातना जतनायेन पावलां उबारूंक जाय.
- b. कमोडीटी साधीतांतल्या फुडाराच्या वेपारांत सगळ्या सुवातींचो दिसपट्टो समेट आसपावीत आसता. बंद जावपाच्या पांवड्यार उकती सुवात चित्रीत जाता. बंद जावपी दर तुमच्या आड वचत जाल्यार, त्या हालचालीक लागून तुमका लुकसाण जाल्ली रक्कम (कल्पीत) दिवची पडटा. दिल्ल्या वेळे भितर ही रक्कम फारीक करची पडटली, चड करून फुडल्या दिसाचो वेव्हार सुरू जावच्या आदी.
- c. तुमी दिल्ल्या वेळे भितर अतिरिक्त फायदो भरपाक शकले नात जाल्यार वा तुमच्या खात्यांत शिल्लक रीण आसा जाल्यार, ऍक्सचेंजीचो वांगडी एक भाग वा पुराय भाग रोकडसुलभ/चौपट करूंक शकता. अशा प्रकरणात, हाका लागून जाल्ल्या कसल्याय हानीची भरपाई तुमी करची पडटा.
- d. कांय विशिश्ट बाजाराच्या स्थितींत, गुंतवणूकदाराक उलाढाली कार्यान्वीत करप कठीण वता वा अशक्य जाता. देखीक, ही स्थिती अरोखडसुलभताये सारक्या घटकांक लागून उप्रासूं येता देखीक जेन्ना मोलाच्या मर्यादा वा सर्किट ब्रेकर्स इत्यादींक लागून फावोशे बीड्स आसनात वा प्रस्ताव आसनात वा वेपाराचें निलंबन जाता तेन्ना ही परिस्थिती उद्भवता.
- e. मुखावयले पांवडे उबारूं येतात: फायद्याच्या दरांत बदल नकद फायद्याच्या दरांत वाड जाता. अस्तित्वांतल्या स्पश्ट कळंतरांक हे नवे उपाय लागू करूं येतात. अशा परिस्थितींत, तुमी अतिरिक्त फायदे घालचे पडटात वा तुमची स्थिती देवोवची पडटा.
- f. तुमी वेपार करपाचो थारायला त्या कमोडीटी साधित कराराचो पुराय तपशील तुमकां दिवंक तुमी तुमच्या ऍक्सचेंजीच्या वांगड्याक सांगूक शकतात देखीक, करार खाशेलपणां आनी संबंदीत लागणूको.

3. वायरलॅस तंत्रज्ञान वा हेर खंयच्याय तंत्रज्ञानां वरवीं वेपार:

वायरलॅस तंत्रज्ञान/स्मार्टऑर्डर रुटींग वा हेर खंयच्याय तंत्रज्ञाना वरवीं जोखीम, जापसालदारको आनी लागणूको हांची व्याखा करपी खंयच्योय अतिरिक्त कमोडीटी हांची म्हायती वांगड्यान क्लायंटक दिवंक जाय.

4. सामान्य

i. दवरतात ती नगद आनी मालमत्ता ठेव:

आस्थापन कर्जबाजारी जालें जाल्यार वा दिवाळखोर जालें जाल्यार तुमच्या पयशांच्या आनी हेर मालमत्तेच्या सुरक्षे संबंदान तुमकां ज्ञान आसूंक जाय. तुमी तुमचे पयशे वा मालमत्ता परत मेळोवंक सोदतात ताचेर कांय संविधानीक वा थळावे कायद्यांचो शेक आसूंक शकता. कांय न्यायाधिकारक्षेत्रांत मालमत्ता, जी तुमची म्हूण खास वळखूंक मेळटा, ती पयशांची गरज आसतना जशी वांटतात तशी नगण्य मोलान वापरली वता. ऍक्सचेंजीच्या वांगड्या वांगडा किजील जाल्यार, कायदे, पोट-कायदे आनी ऍक्सचेंजीच्या वेवसायीक नियमां प्रमाणें तीचेर खटलो चलता.

ii. कमीशन आनी हेर शुल्क:

तुमी वेपार करूंक सुरू करच्या आदीं, तुमी सगळीं कमीशनां, फी, आनी हेर लागपी शुल्कां हांची स्पश्ट म्हायती मेळोवंक जाय. शुल्क तुमच्या एकदरीत फायद्याचेर (किदेंय आसल्यार) परिणाम करूंक शकतात वा तुमची लुकसाणी वाडोवंक शकतात.

iii. वांगडी/अधिकृत व्यक्ती/क्लायंट हांच्या हक्क आनी लागणूकीं खातीर, उपकार करून परिशिष्ट 3 पळोवचें.

iv. 'घटक' म्हणल्यार आनी आसपावीत आसता, गिरायक वा गुंतवणूकदार, जो स्टॉक ब्रोकरा वांगडा संपादन आनी/वा सिक्युरिटीच्या विक्री खातीर आनी/साधित कराराच्या विक्री खातीर ऍक्सचेंजीच्या यंत्रणे वरवीं वेव्हार करता.

v. 'वांगडी' शब्द म्हणल्यार जातूंत समाविश्ट आसता आनी जाचो अर्थ जाता एक वेपार करपी वांगडी वा एक वांगडी/ब्रोकर, जाका ऍक्सचेंजीन समाविश्ट करून घेतला आनी जाचे कडेन एसईबीआय कडलें नोंदणीकृत प्रमाणपत्र आसता.